

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 7251/20

לפני: כבוד הנשיאה א' חיות
כבוד השופטת ד' ברק-ארז
כבוד השופט ע' גרוסקופף

המערערים: 1. יוסף קציב
2. ילנה קציב

נ ג ד

המשיב: ZAO Raiffeisenbank

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי מרכז בלוד
מיום 26.7.2020 בת"א 10064-08-16 שניתן על ידי כב'
השופט אורן שוורץ

תאריך הישיבה: י"ב בחשון התשפ"ב (18.10.2021)

בשם המערערים: עו"ד אייל אברמוב; עו"ד טליה הרשקוביץ-
גולדבאום

בשם המשיב: עו"ד גילעד פורת; עו"ד שחר הזלקורן

פסק-דין

השופט ע' גרוסקופף:

לפנינו ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי מרכז בלוד (כב' השופט
אורן שוורץ) בת"א 10064-08-16 מיום 26.7.2020 במסגרתו התקבלה תביעתו של
המשיב, בנק שמושבו ברוסיה, לאכיפת פסק דין שניתן נגד המערערים ברוסיה.

רקע והליכים ברוסיה

1. המערער 1 – יוסף קציב, הוא אזרח ישראלי, אשר לו גם אזרחות רוסית (להלן: המערער 1). המערער 2 – ילנה קציב, היא אשתו של המערער (להלן: המערער 2). בשנת

2010 הוגש נגד המערער וחמישה נאשמים נוספים כתב אישום (להלן יכוננו יחד: הנאשמים), בגדרו הואשמו בשורה של מעשי מרמה והונאה שונים שביצעו בין השנים 2006-2008 בכספי הבנק Impex Bank (להלן: הפרשה ו-בנק אימפקס, בהתאמה). במסגרת הפרשה, פתחו הנאשמים חשבונות בנק בבנק אימפקס, בשם של תאגידים שונים, נטלו הלוואות מבנק אימפקס, אך לא פרעו אותן. במסגרת הליך מיזוג שהתרחש בשנת 2007, נרכש בנק אימפקס על ידי המשיב – Zao Raiffeisenbank (להלן: המשיב), והמשיב הוא שגילה על הפרשה והגיש בגינה תלונה לשירות הביטחון הפדראלי של רוסיה.

2. החקירה נגד המערער החלה בשנת 2008, והוא נעצר בסמוך לפתיחתה, ביום 3.4.2008, ושהה במעצר ובמאסר באופן רצוף ממועד זה. משפטו הפלילי של המערער נפתח בחודש אוגוסט 2010 בבית המשפט האזורי של מחוז קירובסקי בעיר רוסטוב שבפדרציה הרוסית (להלן: בית המשפט האזורי ברוסטוב). הליך הקראת כתב האישום נמשך עד לחודש מרץ 2011. בדיון שהתקיים מספר חודשים לאחר מכן, ביום 10.8.2011, ואשר עסק בתנאי מעצרו של המערער, התבטא המערער בגסות כלפי בית המשפט, וכתוצאה מכך הורחק מאולם בית המשפט למשך למעלה משנה וחצי – עד ליום 12.4.2013 (להלן: תקופת ההרחקה מהמשפט). במהלך תקופת ההרחקה מהמשפט, התקיימו שלא בנוכחות המערער 74 ישיבות ונשמעו 193 עדים. ביום 1.7.2013 ניתן בבית המשפט האזורי ברוסטוב פסק דין המרשיע את המערער בעבירות המיוחסות לו בכתב האישום. בעקבות הרשעתו נגזרו על המערער שש שנות מאסר בפועל וקנס בסך מיליון רובל שישולם לקופת המדינה (להלן: פסק הדין הפלילי).

3. על פסק הדין הפלילי הגיש המערער ערעור לבית המשפט המחוזי של מחוז קירובסקי בעיר רוסטוב (להלן: בית המשפט המחוזי ברוסטוב), אשר נדחה בפסק דינו מיום 13.12.2013 (להלן: פסק הדין בערעור הפלילי). כמו כן, נדחתה בקשת רשות הערעור שהגיש המערער לבית המשפט המחוזי ברוסטוב ביום 19.8.2014, וכן נדחתה בקשתו של המערער לבית המשפט העליון של הפדרציה הרוסית לקיים דיון נוסף ביום 26.1.2015. בכך מיצה המערער את כל אפשרויות הערעור המוקנות לו על פי הדין הרוסי, ופסק הדין הפלילי נגדו הפך לחלוט.

4. ביום 16.12.2013, מספר ימים לאחר שניתן פסק הדין בערעור הפלילי, נקט המשיב בהליך תביעה אזרחית בבית המשפט האזורי ברוסטוב נגד המערער והנאשמים הנוספים. תביעה זו אוחדה עם תביעה שהגיש המשיב נגד המערער, בחודש פברואר

2011, ואשר הדיון בה עוכב עד לסיום ההליך הפלילי (התביעה נגד המערערת הוגשה מכוח סעיפים 34 ו-35 לקודקס דיני המשפחה ברוסיה, המאפשרים לנושה להיפרע מהרכוש המשותף של בני הזוג אם הוא הושג כתוצאה מביצוע עבירה). ביום 13.8.2014 ניתן פסק דינו של בית המשפט האזורי ברוסטוב. נקבע, בהסתמך על ממצאי פסק הדין הפלילי, כי המערערים והנאשמים הנוספים אחראים לנזק שנגרם למשיב. קביעה זו נסמכה על סעיף 61, חלק 4, לחוק הפרוצדורה האזרחית של הפדרציה הרוסית, המחייב את בתי המשפט האזרחיים לאמץ את הממצאים שנקבעו בהליך הפלילי באשר למהות המעשה וזהות מבצעה (להלן: הוראת סעיף 61(4) לחוק הפרוצדורה הרוסית). בהתאם, חויב המערער, ביחד ולחוד עם הנאשמים הנוספים, בתשלום למשיב בסך של כ-961 מיליון רובלים, והמערערת חויבה בסך של 100,000 דולר (אמריקאי) ו-245,226 אירו (להלן: פסק הדין האזרחי).

5. על פסק הדין האזרחי הגישו המערערים ערעור לבית המשפט המחוזי ברוסטוב, אשר נדחה בפסק דינו מיום 4.2.2015 (להלן: פסק הדין בערעור האזרחי). כמו כן, ביום 21.9.2015 נדחתה בקשת רשות הערעור שהגישו המערערים, וביום 31.3.2016 נדחתה בקשתם לבית המשפט העליון של הפדרציה הרוסית לקיים דיון נוסף. בכך הפך פסק הדין האזרחי לחלוט.

6. להשלמת התמונה יצוין, כי עוד בחודש אפריל 2008 הגיש המשיב תביעה כספית בסכום של כ-10.5 מיליון ש"ח נגד המערערים לבית המשפט המחוזי מרכז בלוד בקשר לפרשה מושא הערעור דנן (ת"א 1950-04-08). המערערים, מצידם, הגישו בקשה לסילוק התביעה על הסף על בסיס הטענה כי ישראל אינה הפורום הנאות לדיון בתביעה. ביום 7.11.2008 דחה בית המשפט המחוזי (כב' השופטת אסתר שטמדר) את בקשתם לסילוק התביעה על הסף, ואולם בקשת רשות ערעור שהגישו המערערים על החלטה זו נתקבלה באופן חלקי בפסק דינו של בית משפט זה מיום 18.3.2010. בפסק דין זה נקבע כי מירב הזיקות לתביעה הן בפדרציה הרוסית, ועל כן הסעדים הזמניים אשר הוטלו על נכסי המערערים יוותרו על כנם, אך הטיפול בתובענה העיקרית יעוכב עד למתן הכרעה בתביעה אזרחית אשר תוגש ברוסיה (רע"א 10250/08 (השופט (כתוארו אז) אשר גרוניס)).

7. עוד יוזכר, כי לצד ההליך הפלילי וההליך האזרחי עתר המערער ביום 12.10.2010, יחד עם מעורבים נוספים בפרשה, לבית הדין האירופי לזכויות אדם בשטרסבורג, צרפת (להלן: בית הדין האירופי), בטענה כי תנאי מעצרם מפרים את האמנה

האירופאית להגנה על זכויות אדם וחירויות יסוד (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms). להלן: האמנה או האמנה לזכויות אדם) – ובפרט את האיסור לענות אדם (סעיף 3 לאמנה) והזכות לקיום הליך הוגן (סעיף 6 לאמנה). ביום 3.11.2016 קיבל בית הדין האירופי את עתירת המערער בכל הנוגע לטענות לעניין הפרת האיסור לענות אדם, וקבע כי עקב תנאי מעצרו הירודים, ובכללם כליאה בצפיפות ובטמפרטורה בלתי ראויה, הגבלת גישה למקלחת והקצאת כלי מיטה בלתי ראויים, נפגעה זכותו של המערער שלא לסבול עינויים. יחד עם זאת, דחה בית הדין האירופי את טענת המערער כי נפגעה זכותו לקיום הליך הוגן. לנוכח האמור, פסק בית הדין האירופי לזכותו של המערער פיצוי בסך 23,100 אירו (להלן: פסק הדין של בית הדין האירופי). לאור קביעות פסק הדין של בית הדין האירופי, הורתה נשיאת בית המשפט העליון של הפדרציה הרוסית ביום 11.4.2018 כי כל ההחלטות בעניין הארכת מעצרו של המערער יבוטלו באופן רטרואקטיבי, אך פסק הדין הפלילי יותר על כנו. זאת, מהטעם שפסיקת בית הדין האירופי אינה מובילה למסקנה בדבר אי-חוקיות, חוסר ביסוס או חוסר צדק בפסק הדין הפלילי בכללותו.

ההליך בבית המשפט קמא

8. התביעה בה עסקינן, אשר עניינה באכיפה בישראל של פסק הדין האזרחי ופסק הדין בערעור האזרחי (להלן, יחדיו: פסקי הדין האזרחיים), הוגשה על ידי המשיב לבית המשפט המחוזי מרכז בלוד ביום 4.8.2016 (להלן: תביעת האכיפה). תביעת האכיפה הוגשה מכוחו של חוק אכיפת פסקי-חוק, התשי"ח-1958 (להלן: חוק אכיפת פסקי חוק), ואליה צורפה חוות דעתה של עו"ד אלינה ולרייבנה טרבוס, בהיותה מומחית לדין האזרחי הרוסי (להלן: חוות הדעת ו-המומחית טרבוס, בהתאמה). במסגרת חוות הדעת, חיוותה המומחית טרבוס את דעתה כי פסקי הדין האזרחיים עומדים בכל התנאים המצטברים הקבועים בסעיף 3 לחוק אכיפת פסקי חוק, וכי בין ישראל ורוסיה מתקיימת דרישת ההדדיות הקבועה בהוראת סעיף 4(א) לחוק אכיפת פסקי חוק.

9. בתגובה טענו המערערים כי פסקי הדין האזרחיים אינם אכיפים בישראל, שכן עומדת להם, בין היתר, ההגנה הקבועה בסעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוק, שעניינה הזכות להליך הוגן. לעניין זה, הבהירו המערערים כי את תחולתו של סעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוק יש לבחון גם בהתאם לפסק הדין הפלילי, ולא רק על פי פסקי הדין האזרחיים, וזאת משום שפסקי הדין האזרחיים התבססו, רובם ככולם, על קביעותיו של פסק הדין הפלילי, הן לעניין שאלת האחריות והן לעניין שאלת הנזק, כך שבתי המשפט

ברוסיה שדנו בתביעה האזרחית כלל לא נדרשו לדון ביסודות העילה האזרחית. מכאן, ומאחר שלשיטת המערערים פסק הדין הפלילי ניתן בעקבות הליך פגום ובלתי תקין, במסגרתו לא נשמרה זכותו של המערער להליך הוגן, קמה למערערים הגנה מפני אכיפת פסקי הדין האזרחיים מכוח סעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ. בתוך כך, ציינו המערערים את הליקויים שנמצאו בתנאי המעצר, כפי שבאו לידי ביטוי בפסק הדין של בית הדין האירופי, וביניהם, לפי שיטת המערערים, הפגיעה בזכותו של המערער לשוחח עם עורכי דינו. בנוסף הדגישו המערערים את הפגמים שנפלו בהליך הפלילי, לרבות הגבלת זכותו של המערער לעיין בחומרי החקירה, וכן הרחקתו מאולם הדיונים בבית המשפט האזורי ברוסטוב למשך תקופה ממושכת של כשנה ו-8 חודשים, במהלכה התקיימו בהיעדרו 74 מתוך 80 ישיבות הוכחות, ונשמעו שלא בנוכחותו 193 מתוך 197 עדים. כל זאת, מבלי שנמסרו לעיונו פרוטוקולים של ישיבות ההוכחות בהן לא נכח, והראיות שהוגשו במהלכן.

עוד לעמדת המערערים, בהינתן שפסקי הדין האזרחיים התבססו על פסק הדין הפלילי כאמור, ובהינתן שפסק הדין הפלילי ניתן לאחר הליך פלילי פגום ובלתי תקין, וזאת מהטעמים שנטענו ביחס לתחולת הגנת סעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ שלעיל, הרי שפסקי הדין האזרחיים סותרים את תקנת הציבור, ומשכך אינם אכיפים בישראל, גם לנוכח סעיף 3(3) לחוק אכיפת פסקי חוץ. לבסוף, טענו המערערים כי תביעת האכיפה לוקה במספר פגמים פרוצדוראליים אשר מצדיקים אף הם את דחייתה.

10. בתשובתו לתגובת המערערים, טען המשיב כי לא עומדת למערערים הגנת סעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ, שכן פסקי הדין האזרחיים הם שעומדים לבחינה, ובהם לא נפל כל דופי (והמערערים אף לא טענו אחרת). מעבר לכך, ככל שסברו המערערים כי נפל פגם בפסקי הדין האזרחיים – מעצם כך שמסקנותיהם מושתתות על קביעות פסק הדין הפלילי – הרי שהיה עליהם להעלות טענה זו בפני בתי המשפט האזרחיים ברוסטוב, ואין להידרש לה במסגרת תביעה לאכיפת פסק חוץ. כך, שכן ככלל, לא ישמש בית משפט בישראל הדין בתביעה לאכיפת פסק חוץ כערכאת ערעור על החלטותיהן של ערכאות זרות. לגופו של עניין, טען המשיב, כי לא נפל כל פגם בהליך הפלילי, שכן לא זו בלבד שכל ההחלטות שניתנו במסגרתו עמדו בכל התנאים הרלוונטיים שנקבעו בדין הרוסי, אלא שהן גם קיימו את דרישות הדין הישראלי. בתוך כך, הבהיר המשיב כי הרחקתו של המערער מאולם הדיונים בבית המשפט האזורי ברוסטוב נעשתה כדין, על רקע התנהגותו הגסה והבוטה של המערער כלפי בית המשפט, וכי בתקופה זו המשיכו סנגוריו לייצגו; כי ההחלטות בעניין מעצרו של המערער ניתנו לאחר שקוימו כל התנאים הקבועים בדין

הרוסי; כי לא נפגעה זכותו של המערער לעיין בחומרי החקירה ובכתב האישום; וכי טענת המערער לפיה הוגבלה זכותו להיוועץ עם באי-כוחו לא נתמכת בחומר הראיות. מטעמים אלו, ובשים לב לכך שבית הדין האירופי דחה את טענת המערער כי הופרה זכותו לניהול הוגן של הגנתו – סבר המשיב כי לא נפגעה תקנת הציבור במקרה דנן. לבסוף, הבהיר המשיב כי תביעת האכיפה, כמו גם חוות הדעת והתצהיר שצורפו לה, עומדים בדרישות הדין.

פסק הדין של בית המשפט קמא

11. ביום 26.7.2020 קיבל בית המשפט קמא את תביעת האכיפה, והכריז על פסקי הדין האזרחיים כברי אכיפה בישראל, בהתאם לסעיף 3 לחוק אכיפת פסקי חוץ. בפתח פסק דינו, דן בית המשפט קמא בתנאי המעצר של המערער ובאופן ניהול ההליך הפלילי בעניינו, וקבע כי זכויותיו של המערער נפגעו בצורה משמעותית, הן בשל תנאי מעצרו הקשים והממושכים, הן בשל הרחקתו מאולם הדיונים וניהול ההליך בהיעדרו, והן בשל היקף החומרים בעניינו הפוגע ביכולתו לעיין באופן אישי בחומרי החקירה ובכתב האישום נגדו. יחד עם זאת, מצא בית המשפט קמא כי המערער יוצג על ידי צוות הגנה הכולל מספר סניגורים אשר באמצעותם מימש את זכויותיו על פי הדין הרוסי, וכן זקף לחובת המערער את התנהלותו במהלך ההליך אשר הובילה להרחקתו. לאחר דברים אלה, צמצם בית המשפט קמא את יריעת המחלוקת בין הצדדים לשתי שאלות עיקריות: הראשונה, האם ניתנה למערערים (ולמערער בפרט) אפשרות סבירה לטעון את טענותיהם ולהביא את ראיותיהם, כנדרש על פי סעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ; והשנייה, האם תוכנם של פסקי הדין האזרחיים נוגד את תקנת הציבור כאמור בסעיף 3(3) לחוק אכיפת פסקי חוץ.

12. אשר לשאלה הראשונה, בית המשפט קמא קבע כי יש לבחון את תחולתו של סעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי דין ביחס לפסקי הדין האזרחיים, ולא ביחס לפסק הדין הפלילי, וזאת, לאור הוראות הדין הרוסי המחייבות את בית המשפט האזרחי לקבל את ממצאיו של פסק הדין הפלילי באשר למהות העבירה שבוצעה וזוהות מבצעה. על בסיס האמור, בחן בית המשפט קמא את פסקי הדין האזרחיים ומצא כי אין יסוד לטענת המערערים לפיה נפגעה יכולתם להביא את ראיותיהם ולטעון את טענותיהם. בתוך כך, נקבע כי פסק הדין האזרחי דן באופן מפורט ביותר בטענות המערערים, ודחה אותן על יסוד בחינה עובדתית ומשפטית מפורטת. עוד נקבע, כי המערערים מיצו את זכות הערעור שעמדה לרשותם, וזאת במסגרת פסק הדין בערעור האזרחי, אשר גם בהליך זה נדרש בית

המשפט המחוזי ברוסטוב לטענותיהם בפירוט. לצד זאת, עמד בית המשפט קמא על כך שטענות המערערים מופנות בעיקרן נגד החלטת בית המשפט האזרחי ברוסטוב להסתמך על ממצאי פסק הדין הפלילי, וככאלה הן למעשה מבקשות לתקוף הוראות חוק בדין הזר, בעוד שטענות מעין אלו אינן מהוות עילות הגנה מפני אכיפה. לנוכח האמור, נקבע כי לא עומדת למערערים ההגנה הקבועה בסעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ.

13. אשר לשאלה השנייה, נקבע כי פסקי הדין האזרחיים ניתנו על יסוד הליך תקין, לאחר שנשמעו עדים והוגשו ראיות, בעוד המערערים היו מיוצגים, ומשכך, הם אינם סותרים את תקנת הציבור. באופן דומה נקבע כי אין בסעד שנתבע ונפסק כדי לסתור את תקנת הציבור. בהמשך, בחן בית המשפט קמא את האפשרות שהפגיעה הנטענת בזכויותיו של המערער במסגרת ההליך הפלילי השליכה על תוכנם של פסקי הדין האזרחיים, במובן זה שיש לראות אותם כנוגדים את תקנת הציבור הקבועה בסעיף 3(3) לחוק אכיפת פסקי חוץ. בתוך כך, נדרש בית המשפט קמא לפגיעה שנגרמה בזכות העיון האישית של המערער, וקבע כי ככלל, אין לראות בפגיעה בזכות העיון כשוללת את הזכות להליך הוגן, וזאת על סמך היקש מבג"ץ 3992/04 מימון-כהן נ' שר החוץ, פ"ד נט(1) 49 (2004) (להלן: עניין מימון). באותו עניין, אשר עסק בדיני הסגרה, נבחן הליך הסגרה של אזרח ישראלי למדינת תאילנד, בעבירה שהעונש בגינה הוא מוות. שם נפסק, כי פגיעה, ואף מהותית, בזכות העיון אינה שוללת בהכרח את האפשרות לקיומו של הליך הוגן. עוד קבע בית המשפט קמא, כי בנסיבות המקרה זכותו של המערער לעיין בחומר החקירה ובכתב האישום לא נשללה לחלוטין, משהחומר הועמד לעיונו (גם אם לא באופן מספק), ועל כל פנים, זכות העיון לא נמנעה מצוות הגנתו, אשר החומרים הועמדו לעיונו במשך כחצי שנה. ביחס להרחקת המערער מאולם הדיונים, ציין בית המשפט קמא, כי זו נעשתה כתגובה לחוסר הכבוד והזילות שהפגין המערער כלפי השופטים שדנו בעניינו, והגם שאין בכך כדי להוות הצדקה להרחקתו מאולם הדיונים לתקופה כה ממושכת – יש בכך כדי לשלול את אלמנט הפגיעה בתקנת הציבור, שהרי יכול היה המערער לשלוט במעשיו, ובכך להימנע מהסנקציה האמורה. זאת, גם בשים לב לכך שהמערער היה מיוצג על ידי צוות הגנתו במשך כל תקופת ההרחקה מהמשפט ולא הובאה כל טענה נגד תפקודו או יכולת ניהולו את ההליך. בכל הנוגע לתקופת מעצרו של המערער ותנאיה, נפסק, כי משנדרשה נשיאת בית המשפט העליון של הפדרציה הרוסית לליקויים שהתקיימו במעצרו של המערער על פי פסק הדין של בית הדין האירופי, וקבעה כי אין בהם כדי להביא לבטלות פסק הדין הפלילי, הרי שאין זה ממקומו של בית המשפט בישראל להגיע למסקנה משפטית שונה, ובכך להמיר את שיקול דעתה בשיקול דעתו. אשר על כן, ובשים לב להלכה הנוהגת לפיה דחיית בקשה לאכיפת פסק חוץ בגין פגיעה בתקנת הציבור

תיעשה במקרים חריגים בלבד, נדחתה גם הטענה כי פסקי הדין האזרחיים נוגדים את תקנת הציבור.

על פסק הדין האמור הוגש הערעור שלפנינו.

טענות המערערים

14. בפתח הדברים, מבהירים המערערים כי ערעורם אינו בא להשיג על קביעותיו העובדתיות של בית המשפט קמא, אלא לתקוף את "הגיון הפנימי" של המסקנות המשפטיות שהוסקו בכל הנוגע להתקיימות הדרישות לאכיפת פסקי הדין האזרחיים. ביחס לתחולתו של סעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ, טוענים המערערים כי שגה בית המשפט קמא עת קבע כי המערערים מבקשים הלכה למעשה לתקוף דין זר. בהקשר זה, מחדדים המערערים כי אין ולא הייתה להם כל טענה כנגד כך שהדין הרוסי מאפשר לעשות שימוש בממצאי פסק דין פלילי במסגרת הליך אזרחי, אלא שטענתם היא כי בנסיבות המקרה, לאור הפגמים שנפלו בהליך הפלילי, הרי שפסקי הדין האזרחיים "נגועים" באותם הפגמים, ומשכך אינם ברי אכיפה בישראל.

15. ביחס לפגיעה הנטענת בתקנת הציבור (תנאי המנוי בסעיף 3(3) לחוק אכיפת פסקי חוץ), סבורים המערערים כי שגה בית המשפט קמא בקובעו, על סמך היקש מעניין מימון, כי פגיעה מהותית בזכות העיון אינה שוללת בהכרח את האפשרות לקיומו של הליך הוגן. לעמדתם, לא ניתן להקיש מעניין מימון לענייננו, שכן, דיני ההסגרה נבדלים מדיני אכיפת פסקי חוץ, ולמעלה מכך – בעניין מימון, העלה העותר טענות ביחס לשיטת המשפט והדין החל בתאילנד, ואילו בענייננו, אין הם מבקשים לתקוף את שיטת המשפט והדין הנהוגים בפדרציה הרוסית, אלא להשיג על ההליך הפרטני שהתקיים בענייננו של המערער בלבד. בנוסף, טוענים המערערים, כי מסקנת בית המשפט קמא לפיה לא נשללה לחלוטין זכותו של המערער לעיון בחומרי החקירה אינה מתיישבת עם קביעותיו העובדתיות לעניין התנאים הקשים בהם היה המערער מצוי בתקופת מעצרו. זאת ועוד, לעמדתם, מתן זכות עיון לסגוריו של נאשם אינו ממצה או מאיין את זכותו האישית של הנאשם לעיין בחומר החקירה, שכן חוסנה של ההגנה המשפטית נשען על יכולתו של נאשם לתקשר באופן מיוחד עם סגוריו. בדומה, מלינים המערערים על קביעת בית המשפט קמא ביחס להרחקת המערער מאולם הדיונים בהליך הפלילי, ומדגישים כי הרחקתו לתקופה כה ממושכת פגעה באופן אנוש בכללי הצדק הטבעי ובזכותו להליך הוגן, וזאת בייחוד בשים לב לפגיעה האמורה בזכותו של המערער לעיון בחומרי החקירה

וכן לפגיעה בזכותו להיוועץ בעורכי דינו. המערערים מסבירים כי התבטאותו הקשה של המערער נגד השופטים, בעקבותיה הורחק מאולם הדיונים בהליך הפלילי, נבעה ממצבו הרגשי והפיזי הרעוע בשעתו, וממילא איננה יכולה להצדיק את הרחקתו לתקופה כה ממושכת וקריטית מההליך הפלילי. עוד מציינים המערערים בהקשר זה, כי עתירת המערער לבית הדין האירופי הוגשה עובר להרחקתו מאולם הדיונים אשר כלל לא בחן את הפגיעה בזכותו של המערער להליך הוגן לאור פגם זה, ומכאן שלא ניתן, לגישתם, להישען על מסקנתו באשר לפגיעה בזכות המערער לקיום הליך הוגן (וזאת להבדיל מקביעותיו ביחס לתנאי מעצרו).

טענות המשיב

16. המשיב, מצידו, סומך ידו על פסק דינו של בית המשפט קמא. ביחס להגנה הקבועה בסעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ, גורס המשיב כי פסקי הדין האזרחיים, אשר ניתנו על יסוד הליך תקין, הם שעומדים במוקד הדיון שלפנינו, ולא פסק הדין הפלילי. למעלה מכך, לעמדת המשיב, אף אם ההליך הפלילי הוא שיעמוד לבחינה – הרי שיימצא כי לא קופחה זכותו של המערער לטעון את טענותיו ולהביא את ראיותיו. לעניין זה, מדגיש המשיב, כי התנהגותו של המערער, אשר הפנה כלפי המותב שדן בעניינו איומים וגידופים במספר הזדמנויות שונות, היא שהובילה להטלת הסנקציות נגדו, וכי בכל מקרה, זכותו להיות מיוצג בהליך הפלילי מומשה באמצעות צוות סגוריו.

17. ביחס לתנאי סעיף 3(3) לחוק אכיפת פסקי חוץ, גורס המשיב כי יש לבחון את תחולתו בהתאם לנורמות המשפט ברוסיה, ולא על פי כללי המשפט הישראלי, שכן, ככלל, שוני בין הנורמות המשפטיות החלות במדינת הפסק ובין אלה החלות בישראל אינו הופך את פסק החוץ לפסק הדין הסותר את תקנת הציבור. לעניין זה, מציין המשיב כי ההחלטות בנוגע להגבלת זכויותיו של המערער בהליך הפלילי התקבלו על יסוד הדין הרוסי ואושרו על ידי ערכאות הערעור, ומשכך, אין מקום להתערב בהן. זאת ועוד, החלטות אלה אף עולות בקנה אחד עם עקרונות היסוד של שיטת המשפט בישראל – לפיהן זכותו של נאשם להליך הוגן, ובכלל זה זכותו להיות נוכח במשפטו, לעיין בחומרי החקירה ולהיוועץ עם עורכי דינו, אינה מוחלטת, ובמצבים מסוימים ניתנת להגבלה.

18. להשלמת התמונה, יוער, כי בהחלטה מיום 29.10.2020 הורה בית משפט זה (כב' השופטת דפנה ברק-ארז) על עיכוב ביצוע פסק הדין של בית המשפט המחוזי, וזאת עד להכרעה בערעור שהגישו המערערים.

דיון והכרעה

19. נקודת המוצא לענייננו, היא כי פסק חוץ איננו מוכר באופן אוטומטי בישראל, ונדרש שהוא יעבור הליך קליטה כדי שניתן יהיה לאוכפו או להכיר בו בישראל (סעיף 2 לחוק אכיפת פסקי חוץ; ע"א 4525/08 בתי זיקוק לנפט בע"מ נ' New Hampshire Insurance Co, פסקה 16 (15.12.2010); רע"א 9071/20 OOO BE ASH BEHA – מפרק החברה מר פינצ'וק סרגיי נ' תדביק פק-בע"מ, פסקה 13 (12.4.2021)). הליכי הכרה ואכיפה של פסקי חוץ זרים, מתאפשרים, בעיקרו של דבר, ממספר טעמים מצטברים: השאיפה לשים קץ להתדיינויות משפטיות ולמנוע את אי היעילות הכרוכה בהתדיינות חוזרת ונשנית באותם סכסוכים; הרצון לעשות צדק עם הצד שזכה במשפט ולמנוע ממנו את ההטרדה החוזרת בגין אותו עניין; המגמה לטפח יחסי גומלין בינלאומיים של עזרה הדדית עם מערכות משפט ושיפוט זרות (עמוס שפירא "הכרה ואכיפה של פסקי-חוץ" עיוני משפט ד(3) 509, 510-511 (1975) (להלן: שפירא); חגי כרמון פסקי חוץ בישראל – הכרה ואכיפה 7-9 (2011)). חוק אכיפת פסקי חוץ מתווה שני מסלולים עיקריים שעל בסיסם ניתן לקלוט פסק חוץ: מסלול האכיפה (סעיפים 2-10 לחוק אכיפת פסקי חוץ) ומסלול ההכרה (סעיף 11 לחוק אכיפת פסקי חוץ), כאשר ההבדל בין שני המסלולים נעוץ במהותו של פסק החוץ אותו מבקשים לקלוט. בעוד שפסק חוץ המטיל חיוב אישי ניתן לאכיפה, פסק חוץ שאיננו מטיל חיוב אישי (אלא, למשל, קובע סטטוס), אינו ניתן לאכיפה, והמסלול הרלוונטי לגביו הוא הכרה (ע"א 1297/11 לוין נ' ר"ח זוהר, פסקה 5 ((29.12.2013)).

20. לשם אכיפתו של פסק חוץ בבית המשפט בישראל, כפי שהתבקש בענייננו, יש להוכיח את קיומם של התנאים הקבועים בסעיף 3 לחוק אכיפת פסקי חוץ. סעיף זה קובע כדלהלן:

3. בית המשפט בישראל רשאי להכריז פסק-חוץ כפסק אכיף אם מצא שנתקיימו בו תנאים אלה:
  - (1) הפסק ניתן במדינה שלפי דיניה בתי המשפט שלה היו מוסמכים לתתו;
  - (2) הפסק אינו ניתן עוד לערעור;
  - (3) החיוב שבפסק ניתן לאכיפה על פי הדינים של אכיפת פסקי דין בישראל, ותכנו של הפסק אינו סותר את תקנת הציבור;
  - (4) הפסק הוא בר-ביצוע במדינה בה הוא ניתן.

נוסף על האמור, נדרש להוכיח את התקיימותה של דרישת הדדיות באכיפה הקבועה בסעיף 4 לחוק אכיפת פסקי חוץ, וזה לשונו: "פסק-חוץ לא יוכרז אכיף אם ניתן במדינה שלפי דיניה אין אוכפים פסקים של בתי המשפט בישראל". בעוד הנטל להוכיח את התקיימות התנאים בסעיף 3 לחוק אכיפת פסקי חוץ מוטל על מבקש האכיפה, נטל ההוכחה של אי התקיימות דרישת ההדדיות בסעיף 4 לחוק האמור מוטל על המתנגד לאכיפת הפסק (ע"א 1268/07 גרינברג נ' ד"ר במירה, פסקאות 7 ו-14 (9.3.2009) (להלן: עניין גרינברג); ע"א 3081/12 דאבל קיי מוצרי דלק (1996) בע"מ נ' גזפרום טרנסגז אוכטה בע"מ, פסקה 49 (9.9.2014)).

21. התנאים האמורים נועדו להחליף את הערובות המשפטיות המקומיות למתן פסק דין תקין, ולהתאים אותן להקשר המיוחד שבו שיטת משפט אחת בודקת את תנאי הסמכות וההליך שהופעלו בשיטה אחרת. זאת, מבלי לבחון את תוכנו של פסק החוץ לגופו של עניין. במובן זה, תוכנו של פסק החוץ אינו משמש, בעיקרו של דבר, כבסיס למניעת קליטתו ולא כבסיס לבדיקת האפשרות לקליטתו, שכן בית המשפט הקולט את פסק החוץ אינו יושב כערכאת ערעור על בית המשפט שנתן אותו (סיליה ורסשטיין פסברג משפט בין-לאומי פרטי כרך א 258-260 (2013) (להלן: פסברג, משפט בין-לאומי פרטי)).

22. ואולם, אף אם מתקיימים כל התנאים המנויים בסעיפים 3 ו-4 לחוק אכיפת פסקי חוץ, עשויות לעמוד למתנגד לאכיפת פסק החוץ טענות הגנה מפני אכיפה. הגנות אלו מנויות בסעיף 6 לחוק אכיפת פסקי חוץ, כך שדי בהתקיימות אחת מהן על מנת שפסק החוץ לא יוכרז על ידי בית המשפט בישראל כאכיף. נטל הראיה לעניין זה מוטל על שכמו של הטוען לקיומה של ההגנה (ע"א 1137/93 אשכר נ' היימס, פ"ד מח(3) 641, 647 (1994) (להלן: עניין אשכר); ע"א 8632/12 ולדהורן נ' EMILY SHIPPING COMPANY LIMITED 80 BORAD ST LIBERRI, פסקה 2 והאסמכתאות הנזכרות שם (6.7.2014)).

23. בענייננו, המערערים מתנגדים לאכיפת פסקי הדין האזרחיים בהתבסס על שתי טענות עיקריות: האחת, כי תוכנם של פסקי הדין האזרחיים סותר את תקנת הציבור בישראל. על פי קו טיעון זה, לא מתקיים בענייננו תנאי הסף הקבוע בסיפא של סעיף 3(3) לחוק אכיפת פסקי חוץ, לפיו בית המשפט לא יאכוף פסק חוץ אלא אם "תכנו של הפסק אינו סותר את תקנת הציבור"; השנייה, כי לא ניתנה למערערים אפשרות סבירה לטעון את טענותיהם ולהביא את ראיותיהם לפני מתן פסקי הדין האזרחיים. קו טיעון זה

נסמך על ההגנה הקבועה בסעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ, שלפיה פסק חוץ לא יוכרז אכיף בישראל מקום בו הוכח כי "האפשרות שניתנה לנתבע לטעון טענותיו ולהביא ראיותיו לפני מתן הפסק לא היתה, לדעת בית המשפט, סבירה".

24. ייחודו של המקרה דנן הוא שטענות המערערים, בשני קווי הטיעון שהעלו, אינן מכוונות במישרין נגד פסקי הדין האזרחיים, אשר אכיפתם התבקשה. עיקר השגותיהם של המערערים נוגע לפסק הדין הפלילי בו נעשה שימוש לצורך קביעת האחריות והיקף הנזק במסגרת פסקי הדין האזרחיים. לשיטת המערערים, פגמים שנפלו בהליך שהביא למתן פסק הדין הפלילי משליכים על פסקי הדין האזרחיים, ומחייבים לקבוע כי אין לאוכפם, בין אם מחמת תקנת הציבור, ובין אם בשל אי מתן אפשרות סבירה לטעון טענות ולהביא ראיות.

25. כמובהר, השימוש בפסק הדין הפלילי לצורך קביעת האחריות והיקף הנזק בפסקי הדין האזרחיים נעשה על סמך הוראת סעיף 61(4) לחוק הפרוצדורה הרוסי. נקדים ונבהיר, כי אין טענה בפי המערערים שהוראה זו כשלעצמה מעוררת קושי. מפאת חשיבותה לענייננו, נביא את נוסחה המתורגם של הוראת סעיף 61(4) לחוק הפרוצדורה הרוסי:

פסק דין של בית משפט בתיק פלילי אשר נכנס לתוקף
חוקי, מחייב את בית המשפט הדין בהשלכות אזרחיות
משפטיות של פעולות האדם אשר לגביו ניתן פסק הדין,
בשאלות הבאות: האם בוצעו מעשים כאמור והאם בוצעו
על ידי האשם האמור.

26. תכליתה של הוראת סעיף 61(4) לחוק הפרוצדורה הרוסי, כפי שקבע בית המשפט קמא, באמצע את חוות דעתה של עו"ד אלכסנדרנובה בורודק – מומחית לדין הרוסי הפלילי שהעידה מטעם המשיב, היא למנוע התדיינות כפולה בסוגיות משפטיות שכבר הוכרעו בידי ערכאה מוסמכת, כאשר נקודת המוצא היא שרף ההוכחה הדרוש במשפט הפלילי הרוסי גבוה מזה שנהוג במשפט האזרחי הרוסי. הוראה זו מקבילה להוראות סעיפים 42 א ו-42 לפקודת הראיות (נוסח חדש), התשל"א-1971 בדין הישראלי (להלן: פקודת הראיות הישראלית), שלפיהן הממצאים והמסקנות של פסק דין חלוט במשפט פלילי המרשיע את הנאשם, קבילים במשפט אזרחי כראיה לכאורה לאמור בהם, ונדרשת רשות מיוחדת של בית המשפט על מנת להביא ראיה לסתור אותם, אם המורשע הוא בעל דין במשפט האזרחי. ואולם, בשונה מהוראות סעיפים 42 א ו-42 לפקודת הראיות הישראלית, בהם ממצאים חלוטים שהוכרעו במסגרת משפט פלילי אינם

מהווים אלא ראייה לכאורה בהתדיינות אזרחית, נראה כי על פי הוראת סעיף 61(4) לחוק הפרוצדורה הרוסי, ממצאים חלוטים שהוכרעו במסגרת משפט פלילי מהווים ראייה חלוטה בהתדיינות האזרחית, ובתי המשפט האזרחיים מחויבים לאמצם.

בהינתן האמור, נפנה לבחון את טענות המערערים.

הטענה כי פסקי הדין האזרחיים סותרים את תנאי תקנת הציבור

27. כאמור, המערערים אינם כופרים בהתקיימות תנאי סעיף 3(3) לחוק אכיפת פסקי חוץ ביחס לפסקי הדין האזרחיים כשלעצמם, אלא ביחס להתקיימותו בראי פסק הדין הפלילי בלבד. בלשון מפורשת יותר, המערערים סבורים כי לאור הקשר ההדוק בין פסק הדין הפלילי לבין פסקי הדין האזרחיים, נדרש לבחון את התקיימות תנאי סעיף 3(3) לחוק אכיפת פסקי חוץ, שעניינו בתקנת הציבור, גם ביחס לפסק הדין הפלילי. ואולם, ככלל, את התקיימות התנאים הקבועים בסעיף 3 לחוק אכיפת פסקי חוץ יש לבחון ביחס לפסק הדין אותו מבקשים לאכוף. הדברים נלמדים מלשונו של סעיף 3 לחוק אכיפת פסקי חוץ, אשר קובע כי בית המשפט רשאי להכריז על פסק חוץ כפסק אכיף אם מצא שנתקיימו בו התנאים המנויים בסעיף, וכן מטיבם של התנאים האמורים (כך למשל, סעיף 3(2) לחוק מציב תנאי לפיו לא ייאכף פסק חוץ אלא אם "הפסק אינו ניתן עוד לערעור", ופשיטא כי תנאי זה מתייחס לפסק הדין אותו מבקשים לאכוף. ראו והשוו: רע"א 2214/00 קרלו נובילי רובינטריה ס.פ.א. חברה שמושב באיטליה נ' משה קטן בע"מ, פ"ד נד(4) 403, 406-407 (2000)). על כן, נראה שיש לבחון את תנאי תקנת הציבור ביחס לפסקי הדין האזרחיים – דהיינו, לשאול האם פסקי הדין האזרחיים שניתנו נוגדים את תקנת הציבור. סבורני כי התשובה על שאלה זו היא בשלילה. כפי שקבע בית המשפט קמא, פסקי הדין האזרחיים "ניתנו על יסוד הליך תקין, לאחר שנשמעו עדים והוגשו ראיות, כאשר [המערערים] היו מיוצגים" (פסקה 45 לפסק הדין), והמערערים, כאמור, אינם חולקים על כך.

28. יחד עם זאת, ועל מנת להפיס את דעתם של המערערים, אוסיף, כי אף בחינת תוכנו של פסק הדין הפלילי מובילה למסקנה דומה. הלכה ידועה ומושרשת היא, כי רק לעתים נדירות תידחה אכיפתו של פסק חוץ מטעמים של תקנת הציבור (עניין אשכר, בעמ' 653; ע"א 4949/03 בולוט ג' בע"מ נ' Globe Master Management Ltd, פ"ד נט(5) 616, 619 (2005)). עוד יצוין כי תקנת הציבור בהקשרו של סעיף 3(3) לחוק אכיפת פסקי חוץ היא תקנת ציבור "חיצונית" – בשונה מתקנת ציבור "פנימית" – ועניינה "בערכי

יסוד של מדינה ושל חברה, במוסר, בצדק ובהגינות, ורק אם מתנגש פסק-חוק באחד מאלה כי אז נדחה אותו מפנינו" כאשר "טענה על דבר היותו של פסק-חוק מוטעה או גורם אי-צדק לא יהיה די בה" (עניין אשכר, בעמ' 651-653; שפירא, בעמ' 530-534).

זאת ועוד, ככלל, שוני מבחינת הנורמות המשפטיות החלות במדינת הפסק לעומת אלה החלות בישראל אינו הופך את פסק החוק, כשלעצמו, לפסק דין הסותר את תקנת הציבור. במילים אחרות, גם אם פסק החוק מייסד עצמו על נורמה בדין הזר השונה מהדין הישראלי, אין בשוני זה כדי למנוע את אכיפתו (עניין גרינברג, פסקה 11; עניין אשכר, בעמ' 653). על כך ניתן ללמוד, בין היתר, מחוק אכיפת פסקי חוק (תיקון), התשל"ד-1974, במסגרתו שונה נוסחו המקורי של סעיף 3(3) לחוק אכיפת פסקי חוק, התשי"ח-1958, אשר לשונו הייתה "תכנו של הפסק אינו סותר דיני מדינת ישראל או תקנת הציבור בישראל" (ההדגשה הוספה), לנוסחו כיום. הטעמים לכך פורטו במסגרת דברי ההסבר, שם צוין, כי "מן המפורסמות הוא שדיני חוק שונים הם מדיני מדינת ישראל... קשה איפוא להניח, כי בקביעת התנאי האמור רצה המחוקק להתנות שבית המשפט הישראלי היה צריך להגיע למסקנה שהיא זהה עם הפסק שניתן בחוק לארץ אילו היה דן במשפט לפי המשפט הישראלי הפנימי... פירוש זה היה מסכל את מגמתו של החוק, מאחר שהיה מחייב דיון מחדש במשפט כולו..." (שם, בעמ' 172).

29. כפי שעולה מהחלטת בית המשפט קמא, ההחלטה להרחיק את המערער מאולם הדיונים בבית המשפט האזורי ברוסטוב, הגם שלתקופה ממושכת, עולה בקנה אחד עם הוראות סעיף 258 לקודקס הפרוצדורה הפלילית ברוסיה, הקובעות כי ניתן להגביל את נוכחות הנאשם באולם בית המשפט, כאשר הנאשם מפר את הסדר ומפריע לביורר האמת. זאת ועוד, דומה כי אין מדובר בהחלטה שרירותית אלא היא באה על רקע התנהלותו של המערער כלפי שופטי המותב, ועמדה במבחן ערכאת הערעור ברוסיה. כך למשל, המערער גידף את שופטי המותב בבית המשפט האזורי ברוסטוב, באומרו כי "אמרתי שהוא פשיטט וקראתי לו בתור איבר מין זכרי" (פסקה 33 לפסק הדין). בהקשר זה יוער, כי במהלך תקופת ההרחקה מימש המערער את הגנתו במשפט פלילי באמצעות צוות סנגוריו, וזאת בהתאם לסעיף 16(1) לקודקס הפרוצדורה הפלילית ברוסיה. ודוק, אין בפי המערערים כל טענה נגד צוות הגנתו של המערער, אלא לזו טענתם בעניין זה ממוקד בניהול ההליך בהיעדרו של המערער. ואולם, משהחלטה זו נשענת על התנהלותו של המערער בהליך, ובהתאם לסמכות הנתונה לבית המשפט על פי הדין הרוסי, אין מדובר בטענה מהסוג הפוגע בתקנת הציבור. באופן דומה, הגם שבית המשפט קמא מצא כי זכותו של המערער לעיון בחומרי החקירה ובחומר הראיות באופן אישי הוגבלה, זכות

העיון מוצתה על ידי סנגוריו של המערער, אשר חומרי החקירה, כמו גם חומר הראיות וכתב האישום, הועמדו לעיונם במשך תקופה ממושכת (מיום 2.9.2009 ועד ליום 22.3.2010). לנוכח האמור, לא ניתן לומר, אופן ניהול ההליך הפלילי על ידי בית המשפט האזורי ברוסטרוב עולה לכדי התנגשות עם תקנת הציבור הישראלית. וזאת יש לזכור: גם על פי הדין הישראלי, זכותו של נאשם לנכוח במשפטו ניתנת להגבלה במצבים מסוימים (ראו סעיף 72 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 וסעיף 131 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: חוק סדר הדין הפלילי), שלפיו לבית המשפט סמכות "להרחיק מאולם בית המשפט נאשם המפריע לדיוני בית המשפט, אולם ההליכים שהתנהלו לא בפניו יובאו לידיעתו בדרך שיקבע בית המשפט"). אכן, אין להניח כי בשיטתנו היו ננקטות נגד נאשם סנקציות מסוג זה לתקופה כה ממושכת, וזאת אפילו בשל אמירות פסולות והתנהלות בלתי ראויה מהסוג המיוחס למערער במהלך משפטו הפלילי. ואולם, מכך שאצלנו מקובל לנהוג בסובלנות ובמתנות בנאשמים המפרים את סדרי הדיון, לא מתבקשת המסקנה כי הליך פלילי המנוהל תוך הקפדה נוקשה על כללי ההתנהלות בבית המשפט נוגד את תקנת הציבור הישראלית. בדומה, הגם שלפי הדין הישראלי הן לנאשם והן לסנגוריו זכות לעיון בחומרי החקירה ובראיות (ראו סעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי, וכן סעיף 108 לחוק זה, והבחינו מסעיף 191 לחוק האמור), אין בהפרת זכות זו לבדה כדי להוביל למסקנה מניה וביה כי נפגעה זכותו להליך הוגן (להרחבה ראו: יצחק עמית חסיונות ואינטרסים מוגנים – הליכי גילוי ועיון במשפט האזרחי והפלילי 203-204 (2021)). כך במיוחד, בשים לב למקרה הגבולי בו עסקינן, שכן אף אם הוגבלה אפשרותו של המערער לעיין בחלק מהחומרים בעצמו, ואינני קובע מסמרות בעניין, אין כל טענה כי סנגוריו של המערער לא קיבלו לידיהם את מלוא החומר הנדרש לשם ניהול יעיל של הגנתו.

30. סיכומו של חלק זה, אינני סבור כי פסקי הדין האזרחיים עומדים בניגוד לתנאי הקבוע בסעיף 3(3) לחוק אכיפת פסקי חוץ, שעניינו בתקנת הציבור, ומשכך דין טענת המערערים בעניין זה להידחות.

האם ניתנה למערערים הזדמנות סבירה לטעון את טענותיהם ולהביא את ראיותיהם

31. כאמור לעיל, טענת ההגנה לה טוענים המערערים, ושכגינה אין להכריז לשיטתם על פסקי הדין האזרחיים כאכיפים, היא שלא ניתנה להם אפשרות סבירה לטעון את טענותיהם ולהביא את ראיותיהם במסגרת ההליך הפלילי. כפועל יוצא מכך, כך טוענים המערערים, נפגמה גם זכותם לטעון את טענותיהם ולהביא ראיותיהם במסגרת ההליך

האזרחי, וזאת משקביעות ההליך הפלילי אומצו באופן מלא בהתאם לסעיף 61(4) לחוק הפרוצדורה הרוסי. לפיכך, השאלה אותה עלינו לבחון היא האם פגם בהליך הפלילי, אשר שימש בסיס לקביעת ממצאים במסגרת פסקי הדין האזרחיים, יכול להקים הגנה מפני אכיפת פסקי הדין האזרחיים, ואת במסגרת ההגנה הקבועה בסעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ, שעניינה במתן הזדמנות סבירה לטעון טענות ולהביא ראיות.

32. כעניין אנליטי, סבורני כי יש טעם בטענה שהציגו המערערים, דהיינו שבנסיבות המקרה דנן אין להסתפק בבחינת האפשרות שניתנה למערערים להציג טענותיהם במהלך ההליך האזרחי, אלא שיש לבחון גם את יכולתם להציג את טענותיהם במסגרת ההליך הפלילי. משעה שפסקי הדין האזרחיים נסמכו על פסק הדין הפלילי לצורך קביעת ממצאים עובדתיים בשאלות האחריות והנזק, וזאת בהתאם להוראת סעיף 61(4) לחוק הפרוצדורה הרוסי (שכאמור, בה כשלעצמה אין כל פגם, ואף לא נטען אחרת על ידי המערערים), וככל שאכן נמנעה מהמערער האפשרות להתגונן באופן סביר בהליך הפלילי – הרי שהפגם משתרש גם ליכולתם של המערערים להתגונן מפני ההליך האזרחי. לשון אחרת, ההזדמנות הנאותה להתגונן לא ניתנה במסגרת ההליכים האזרחיים, אשר אימצו על קרבו ועל כרעיו את ממצאיו ומסקנותיו של פסק הדין הפלילי בסוגיית האחריות וגובה הנזק, ועל כן אכיפת פסקי הדין האזרחיים מחייבת לבחון כי ניתנה הזדמנות נאותה כאמור במסגרת ההליך הפלילי. ודוק, על פי קביעות בית המשפט קמא, המבוססות על חוות דעת המומחים, לא ניתן היה לסטות ממצאי ההליך הפלילי במסגרת פסקי הדין האזרחיים (וזאת בשונה מסעיפים 42 ו-42ג לפקודת הראיות, כאמור לעיל). במצב דברים זה, ככל שלא ניתנה למערער אפשרות סבירה להתגונן בהליך הפלילי, הרי שמניח וביה גם לא ניתנה למערערים אפשרות סבירה להתגונן בהליך האזרחי. לפיכך, בענייננו, לצורך בחינת ההגנה שבסעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ, לא ניתן להסתפק בבחינת האפשרות להתגונן שניתנה במסגרת ההליך האזרחי, אלא יש לבחון גם את האפשרות הסבירה להתגונן בהליך הפלילי עליו נסמכים פסקי הדין האזרחיים.

33. ויובהר, בחינת האפשרות שניתנה להתגונן בהליך הפלילי איננה נעשית על מנת לבחון את תקינות ההרשעה בפסק הדין הפלילי, אלא על מנת לוודא כי לנתבע ניתנה זכות טיעון סבירה בראי המשפט האזרחי. מכאן שאת שאלת סבירות ההזדמנות שניתנה לנתבע להתגונן בהליך הפלילי יש לבחון, לצורכנו, על פי הסטנדרטים המקובלים בהליך אזרחי, ולא על פי הסטנדרטים המחמירים יותר המקובלים בהליך הפלילי.

34. סוגיה בעלת מבנה אנליטי דומה התעוררה בפני בית הדין האירופי לזכויות אדם, כאשר נטען להפרת סעיף 6(1) לאמנה לזכויות אדם, המעגן את הזכות לשימוע הוגן – "Fair Hearing" (ובלשון הסעיף: "In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law"). במסגרת פרשת *Torri v. Italy* No. 26433/95 (ECHR, 1 July, 1997, עתר אזרח איטלקי אשר בנו נהרג בתאונת דרכים קטלנית לבית הדין האירופי לזכויות אדם בטענה כי הימשכות שני ההליכים המשפטיים שננקטו בעקבות התאונה הקטלנית – ההליך הפלילי שנפתח כנגד הנהג שדרס וההליך האזרחי לפיצויים שנפתח בעקבות ההרשעה הפלילית – הפרה את זכותו לשימוע הוגן, כהוראות סעיף 6(1) לאמנה לזכויות אדם. הממשל האיטלקי, מנגד, טען כי אין לבחון את ההפרה הנטענת ביחס להליך הפלילי, אלא רק ביחס להליך האזרחי – בו נטל העותר חלק. נקבע, כי לצורך תחולתו של סעיף 6(1) לאמנה לזכויות אדם, כאשר החוק המדיני מבחין בין שני הליכים – הליך אחד, אשר עניינו בשאלת האחריות ועצם הזכאות לפיצויים (כפועל יוצא משאלת האחריות), והליך שני, העוסק בשאלת גובה פיצוי – הרי ששני ההליכים שלובים זה בזה עד כדי שיש להתייחס אליהם כאחד, ולבחון את התמשכותם המצטברת (ראו גם פרשת *Acquaviva v. France* App. No 19248/91 (ECHR, 22 November, 1995), בה הגיע בית הדין לתוצאה דומה; *Ivan Illic & Sasa Knezevic, Scope of Article 6 of the European Convention on Human Rights – Contribution of the European Court of Human Rights Practice*, 16 BALKAN SOC. SCI. REV. 39, 44-47 (2020)).

35. השאלה אותה עלינו לבחון, אם כך, היא האם התנאים במסגרתם נוהל ההליך הפלילי מקימים למערערים את ההגנה הקבועה בסעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ, דהיינו האם, בהינתן הסטנדרטים המקובלים במשפט אזרחי, "האפשרות שניתנה לנתבע לטעון טענותיו ולהביא ראיותיו לפני מתן הפסק לא היתה, לדעת בית המשפט, סבירה". ויובהר, במסגרת בחינה זו, אין להידרש לבחינה מחודשת של ההליך המשפטי שהתנהל בערכאה הזרה, תוצאותיו וההנמקות שבבסיסו, שהרי אין בתי המשפט בישראל יושבים כערכאת ערעור על ערכאות זרות (ע"א 221/78 עובדיה נ' כהן, פד"א לג(1) 293, 296 (1979); ע"א JSC VTB BANK 1948/15 נ' ד"ר מרגוליס, פסקה 14 (6.3.2017) (להלן: עניין מרגוליס)). כל שעלינו לבחון הוא האם מבחינה אובייקטיבית, ובראי המקובל בהליכים אזרחיים, ניתנה למערער אפשרות סבירה לטעון טענותיו ולהביא ראיותיו בפני הערכאה הזרה לפני מתן פסק החוץ (ע"א 802/89 אינדורקסיס נ' אינדורקסיס, פ"ד מו(2) 366, 369 (1990); ע"א 10854/07 פיקהולץ (בדנר) נ' SOHACHESKI, פסקה 46

(17.3.2020) (להלן: עניין פיקהולץ); פסברג, משפט בין-לאומי פרטי, בעמ' 495). וכבר נאמר, כי "על בית המשפט לבחון קיומה של הגנה זו, אשר בבסיסה הטענה כי לא התנהל הליך הוגן בערכאה הזרה באופן העולה כדי פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי, בזהירות המתבקשת, תוך הכרה בחובה לנהוג בכבוד כלפי מערכות המשפט של המדינות האחרות" (עניין מרגוליס, פסקה 14). זאת ועוד, נפסק כי אין די בחשש כלשהו לפגיעה באפשרות לטעון טענות ולהביא ראיות, אלא על הטוען להגנה כאמור לעורר בלב בית המשפט חשש ממשי שנפגעו זכויותיו (ע"א 490/88 ד"ר בסיליוס – המוטראן הקופטי של הכסא הקדוש של ירושלים והמזרח הקרוב נ' עדילה, פ"ד מד(4) 397, 406 (1990); עניין אשכר, בעמ' 647). כך, בהתבסס על הלכות אלה, נקבע למשל, כי מתן פסק חוץ בהיעדר הגנה ובמעמד צד אחד, אינו כשלעצמו, מבסס את ההגנה הקבועה בסעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ (עניין מרגוליס, שם; עניין פיקהולץ, פסקה 46; פסברג, משפט בין-לאומי פרטי, בעמ' 495).

36. במקרה בו עסקינן, אופן ניהול ההליך הפלילי אכן מעורר קשיים מבחינת הגנת המערער, וקיים ספק אם מלוא זכויותיו כנאשם נשמרו באופן ראוי (השוו לאמור בפסקה 34 לפסק הדין קמא). יחד עם זאת, לא מצאתי כי, במכלול הנסיבות, די בקשיים הללו בכדי לעבור את הסף הנדרש על מנת שנקבע כי לא ניתנה למערער במסגרת ההליך הפלילי אפשרות סבירה "לטעון טענותיו ולהביא ראיותיו" באופן המצדיק הימנעות מאכיפת פסקי הדין האזרחיים. וזאת יש לזכור, גם אם ההליך הפלילי שהתקיים ברוסיה איננו תואם את זכויות הנאשם בהליכים פליליים בישראל, אין בכך כדי ללמד בהכרח שההזדמנות שניתנה לו להציג את טענותיו וראיותיו לא הייתה סבירה לצורך תחולת ההגנה שבסעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ. כאמור, על מנת שתחול ההגנה האמורה נדרש שהנתבע ישכנע כי ההזדמנות שניתנה לו להציג טענותיו וראיותיו במסגרת ההליך הפלילי לא הייתה סבירה בראי דרישת החוק האזרחיות; אין דרישה כי ישכנע שהיה בהן די על מנת לאפשר הרשעתו בהליך פלילי, בוודאי שלא בהליך פלילי בישראל.

37. כפי שקבע בית המשפט קמא, מלכתחילה, ניתנה למערער הזדמנות מלאה להתייצב לדיונים שהתנהלו במסגרת ההליך הפלילי וליטול בהם חלק, ואולם מחמת שהפר את חובתו לאפשר את קיומו של הליך שיפוטי תקין, בכך שהפגין זלזול נמשך בשופטי המותב שדנו בעניינו והביא להתמשכות ההליכים בעניינו שלא לצורך, הוטלו עליו מגבלות שונות (השוו: ע"א 6636/17 סמדה נ' BANKRUPCY OFFICE GENEVA, פסקה 16 (27.8.2019)). במצב דברים זה, אי-הבאתו של המערער לדיונים בהליך הפלילי, אף אם לתקופה ממושכת מזו שהייתה נקבעת במסגרת הליך ישראלי, היא

תוצאה של התנהגותו שלו (השוו: ע"א 6796/97 ברג יעקב ובניו (רהיטים) בע"מ נ' Berg East Imports Inc, פ"ד נד(1) 697, 709 (2000)). על האמור יש להוסיף, כי על אף שנמנעה מהמערער האפשרות לנכוח בעצמו במרבית ההליך הפלילי, דומה כי "זכותו הבסיסית של [המערער] להיות מיוצג בהליך הפלילי לא הופרה" (פסקה 33 לפסק הדין קמא), ולמצער, כי הפגיעה בה אינה מצדיקה את המסקנה שהמערערים מבקשים כי נסיק ממנה. כך, שכן, המערער היה מיוצג כל העת, ומעיון בפרוטוקולי הדיונים בבית המשפט האזורי ברוסטרוב, עולה כי זכות העיון ניתנה לסנגוריו של המערער, וכי זו מומשה על ידם במשך כחצי שנה. כך גם, דומה כי לא הייתה "מניעות אובייקטיבית מצד הרשויות ברוסיה לקיומו של מפגש בין [המערער] לבין סנגוריו" (פסקה 32 לפסק הדין קמא), והמערער אף הודה בכך בעדותו בבית המשפט קמא. לנוכח האמור, ניתן לקבוע כי המערער ניהל את הגנתו ברוסיה, יוצג בדיונים באמצעות סנגוריו השונים; הגיש בקשות, סיכומים וטענות בעל פה ובכתב, ועל כך יעידו ההליכים המרובים בהם נקט. במצב דברים זה, אינני סבור כי המערער עמד בנטל המוטל עליו לשכנע כי, במשקפיים הדרושות לצורך קביעת ממצאים לעניין הליך אזרחי, לא ניתנה לו הזדמנות סבירה להתגונן ולהציג טענותיו במסגרת ההליך הפלילי. לפיכך, אינני סבור שהתשתית שהונחה על ידי המערערים מאפשרת לקבוע כי לא ניתנה למערערים הזדמנות נאותה להתגונן בפני ממצאיו ומסקנותיו של פסק הדין הפלילי, באופן הפוגם באפשרות לאכוף בישראל את פסקי הדין האזרחיים.

38. סוף דבר: אם תישמע דעתי, אציע לחברותיי לדחות את הערעור. המערערים יישאו במשותף בהוצאות הבנק בסכום של 40,000 ש"ח.

ש ו פ ט

השופטת ד' ברק-ארז:

לאחר שבחנתי את הדברים אני מצטרפת למסקנתו של חברי השופט ע' גרוסקופף.

כפי שציינתי בפסק דיני בע"א 3081/12 דאבל קיי מוצרי דלק (1996) בע"מ נ' גזפרום טרנסגז אוכטה בע"מ (9.9.2014), אין מניעה עקרונית לאכוף פסקי דין שניתנו ברוסיה, ככל שהדברים נוגעים לדרישת ההדדיות. כעת בפנינו אפוא רק טענות ספציפיות הנוגעות לתקנת הציבור ולהגינות ההליך. כפי שהסביר חברי, הטענה העיקרית של המערערים כנגד אכיפתו של פסק הדין האזרחי שניתן נגדם נוגעת לעמידה בדרישות שעניינן הגינות ההליך הפלילי שנוהל נגד המערער. זוהי טענה כבדת משקל. מאחר שעל-

פי הדין הרוסי, תוצאות ההליך הפלילי הן בגדר ראייה חלוטה בהליך האזרחי, השאלה של הגינות ההליך הפלילי שעמד ביסוד הדברים מתמזגת לכל דבר ועניין אל תוך בחינת השאלה של הגינות ההליך האזרחי.

ומה בענייננו? המערער חזר והורחק ממשפטו הפלילי ולא נכח בחלק גדול של הישיבות שהתקיימו. אולם, מנגד הוא היה מיוצג בהליכים כך שעורכי דינו נכחו בישיבות שמהן הוא הורחק, וכפי שציין חברי השופט גרוסקופף, אין בפיהם של המערערים טענה נגד סנגוריו של המערער. אף אם הדבר עשוי לעורר שאלות ככל שהדברים נוגעים להרשעה הפלילית ולתוצאותיה העונשיות, הרי שהקושי פחות ככל שמדובר בתוצאות של ההליך האזרחי.

ראוי לציין כי הטענות החריפות של המערערים נגד ההליכים המשפטיים ברוסיה מקבלות הקשר נוסף כאשר חוזרים ומזכירים את אחת מעובדות הרקע של ההליך אשר הוצגה ברקע העובדתי של חוות דעתו של חברי: מלכתחילה הוגשה תביעה אזרחית נגד המערערים בישראל, והם העלו נגדה טענה מוצלחת של "פורום לא נאות". כלומר, המערערים יכלו להתדיין בנושא בישראל, אך לא ביכרו לעשות כן. כעת, משהגיעה הדרך הדיונית אל סופה ברוסיה, הם מעלים טענות כנגד איכותו של ההליך שהתקיים בה. אכן, השלבים הקודמים של ההתדיינות בישראל אינם פוטרים אותנו מלבחון באופן רציני את הטענות כנגד אכיפת פסק הדין. אולם, הם מעוררים את השאלה: לאן מועדות פניהם של המערערים? להתדיינות נוספת ברוסיה? או בישראל? שאלות אלה נותרו תלויות בחלל האוויר.

ש ו פ ט ת

הנשיאה א' חיות:

אני מצטרפת למסקנתו של חברי השופט ע' גרוסקופף לפיה דין הערעור להידחות.

1. שותפה אני לעמדתו כי במקרה דנן ולצורך בחינת תחולתה של ההגנה הקבועה בסעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי-חוק, התשי"ח-1958 (להלן: חוק אכיפת פסקי חוק), לא ניתן להסתפק בבחינת ההוגנות של ההליך האזרחי שאת פסק הדין החלוט שניתן בו

מבקשים לאכוף, אלא יש להוסיף ולבחון האם גם בהליך הפלילי שהתנהל נגדו ניתנה למערער אפשרות סבירה "לטעון טענותיו ולהביא ראיותיו לפני מתן הפסק".

זאת, הואיל ובהתאם להוראות סעיף 61, חלק 4, לחוק הפרוצדורה האזרחית של הפדרציה הרוסית, פסקי הדין האזרחיים במקרה דנן, נסמכו, כפי שציין חברי, על פסק-הדין הפלילי לצורך קביעת ממצאים עובדתיים בשאלות האחריות והנזק. על כן, ככל שנפל פגם בהוגנות ההליך הפלילי – "הרי שהפגם משתרש גם ליכולתם של המערערים להתגונן מפני ההליך האזרחי" (פיסקה 32 לחוות דעתו של השופט גרוסקופף).

2. עמדת חברי כי אופן ניהול ההליך הפלילי במקרה דנן מעורר קשיים, אף היא מקובלת עלי ועמד על כך גם בית המשפט קמא בפסק דינו. זאת בעיקר משום שחלק לא מבוטל משמיעת ההוכחות התקיים מבלי שהמערער נכח בדיונים. ואולם, כפי שציינה גם חברתי השופטת ברק-ארז, בהינתן העובדה שהמגבלות שהוטלו על המערער בהקשר זה נבעו מהתנהגות בעייתית ביותר שהפגין הוא עצמו במהלך הדיונים שבהם נכח, וכן בהינתן העובדה כי המערער היה מיוצג לאורך כל ההליך, אני מצטרפת לעמדת חבריי כי בנסיבות אלה, הפגיעה בזכויות המערער אינה מצדיקה את המסקנה כי קמה לו ההגנה הקבועה בסעיף 6(א)(2) לחוק אכיפת פסקי חוץ.

מטעמים אלה אני מצטרפת, כאמור, למסקנת חברי לפיה דין הערעור להידחות.

ה נ ש י א ה

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט ע' גרוסקופף.

ניתן היום, ט"ז בטבת התשפ"ב (20.12.2021).

ש ו פ ט

ש ו פ ט ת

ה נ ש י א ה